

Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGOS SAVAITRASTIS

* 2012 m. rugsėjo 14 d.

Prezidento Aleksandro Stulginskio pėdsakais Sibire

Pasakoja Lietuvos Respublikos Seimo narys Jonas SIMENAS, grįžęs iš ekspedicijos, pašvėstos Lietuvos Respublikos prezidento, politinio kalnio Aleksandro Stulginskio (1885–1969) atminimą įamžinti Sibire. Ekspedicijoje taip pat dalyvavo Seimo nariai Paulius Saudargas ir Justinas Urbanavičius, visuomeninės organizacijos „Už pilietinę visuomenę“ pirmininkas Žilvinas Leleivaitis.

Zidentą mes paruošėme dokumentą su jo atvaizdu ir informacija, kas jis buvo, medžiagą įreminome. Sužinojės apie būsimą ekspediciją tau todailininkas, Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių bendrijos narys Jonas Puodžius įteikė Rūpintojėlį, skirtą nuvežti į tas vietas. Skulptūra buvo pašventinta Vilniaus Arkikatedroje.

Revučyje paties lagerio mes jau neberadome. Po

ir tremtiniams. Paprašėme Antaną Rasiulį prižiūrėti, kad mūsų medžiaga – portretas ir Rūpintojėlis – nebūtų nukišti į sandėlius. Beje, šiuos atminimo ženklus mes norėjome palikti Krasnojarsko krašto muziejuje, bet ten jiems neatsirado vienos.

Iš Krasnojarsko traukiniu važiavome į Irkutską. Ekspedicijai buvo keliami ir papildomi tikslai. Vienas iš jų – aplankytai Olchono salą Baikalo

Ekspedicijos dalyviai Chamar Dabano kalnagūbrio viršūnėje, pavadintoje Čerskio vardu

Lietuvos Respublikos Prezidentas Aleksandras Stulginskis sovietų represinių struktūrų buvo įkalintas Krasnojarsko lageriuose, vėliau ištremtas į kitas Sibiro vietas. Visuomeninėje organizacijoje „Už pilietinę visuomenę“ gimė iniciatyva surengti ekspediciją ir įamžinti Prezidento atminimą tose vietose, kur jis kalėjo. Tokiam sumanymui pritarė ir ekspedicijos globėja sutiko tapti JAV gyvenanti A. Stulginskio dukra Aldona Stulginskaitė-Juozevičienė. Ekspedicija susidėjo iš kelių dalių. Pirmoji ir svarbiausioji užduotis buvo nuvykti į Rešotus (Krasnojarsko krašte), Revučių vietovę, kur stovėjo lageriai, ir aplankytų tų tėvynainių, kurie nesugrįžo ir ten yra palaidoti, kapus. Nižnij Ingaso rajono kraštotoiros muziejuje palikome ženklus apie tai, kad į šią vietovę buvo ištremtas mūsų Prezidentas. Apie Pre-

1950 metų tose vietovėse siautė taigos gaisrai, ir visi pėdsakai sudegė, liko tik kapinaitės, kur jau Nepriklausomos Lietuvos lietuvių yra pastatę metalinį kryžių su užrašu apie ten mirusius ir žuvusius tautiečius. Čia labai gražiai darbuojasi Krasnojarsko lietuvių bendruomenė ir jos pirmininkas Antanas Rasiulis. Būtent jis mums padėjo pasiekti buvusio lagerio vietovę. Būvo nemalonus, lietingas oras, iki tikslo teko keliauti be kelio, ir jo parūpinatas visureigis mums padėjo sustaupytį daug laiko. Nuoširdžiausiai dėkojame jam už nuolatinį rūpinimąsi lietuvių tremtinių ir politinių kalinių atminimu Sibire.

Ingašo muziejaus darbuotojai mus sutiko labai malonai ir mūsų medžiagai apie Prezidentą pažadėjo rasti deramą vietą. Galbūt net bus įkurtas atskiras kampeliukas lietuvių politiniams kaliniams

ėžere, kur taip pat buvo tremtinių lietuvių. Iš Irkutsko važiavome dar penkias valandas ir kėlėmės į salą. Ten taip pat matėme buvusių mūsų tremtinių pėdsakų. Lankantis Olchono salos kraštotoiros muziejuje, kurį įkūrė vienas mokytojas, yra kampelis lietuvių tremčiai atminti. Be kita ko, vitrinoje matėme pirmuosius atkurtos Lietuvos pinigelius su žvėreliais. Tremtinių sąraše 171 numeriu pažymėta Gražina Ručytė (Landsbergienė, – red.), prie kurios pavardės pažymėta, kad ji buvo žvejė, gaudė žuvį. Radome vietinių žmonių, kurie prisiminė, jų žodžiais, šią „mažutę, gražią mergaitę“. Muziejuje mes taip pat paliokome šiek tiek medžiagos.

Siekėme ir dar vieno tikslą – prisiminti keliautojų ir atradėjų, geologą, paleontologą ir geografią, tyrinėjusį Sibirą, Joną Čerskį.

(keliamas į 4 psl.)

Politinės partijos valosi nuo KGB rezervininkų

Artėjant naujo Seimo rinkimams su visa jėga ir ypatingu veržlumu atskleidė buvęs KGB rezervas, patogiai išsitašęs įvairiose politinėse partijose ir godžiai siekiantis politinį postą. Pagaliau Lietuvos žmonėms aiškėja tikroji tiesa apie KGR rezervininkus, kuri ir taip visą laiką buvo žinoma buvusiems politiniam kaliniams ir tremtiniams, ilgus metus kantriai siekusiems, kad KGB rezervininkų teisės dirbtī valstybės tarnyboje būtų apribotos taip pat, kaip ir kitiems KGB bendradarbiams.

Buvusių kagiebistų nebūna. Valstybė privalo imtis priemonių, kad apsisaugotų nuo galimos valstybei nelojalių asmenų invazijos į valstybines struktūras. Kagiebistams – rezervo ar ne rezervo – pasitikėjimo Neprisklausomoje Lietuvoje negalima rodyti. Tuo labiau, kad jie noriai veržiasi į politinį šalias gyvenimą. Štai tokia tiesa buvo žinoma jau seniai, tačiau daugelis dėl nelabai aiškių priežasčių šiai tiesai pažiūrėti į akis nenorėjo.

2008 metų pabaigoje, po ilgamečių pastangų Seime buvo pavykę KGB rezervininkus įstatymais prilyginti KGB

bendradarbiams ir jų veiklai įvesti apribojimus: tada buvo priimtos tai reglamentuojančios Seimo narių Povilo Jakucionio ir Andriaus Kubiliaus iniciuotas įstatymų pataisos. Tačiau kąj jiems tada pakis Prezidentas Valdas Adamkus, šias pataisas vertuodamas. Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centru pradėjus viešai internete publikuoti įvairaus KGB archyvo dokumentus (adresu www.kgbveikla.lt) ši rudenį neįkėtino populiarumo žiniasklaidoje susilaukė KGB rezervininkų sąrašas. Šiuo metu yra publikuojamos 238 pavardės su asmenis bylomis.

Dabar kaip niekad lengva patikrinti bet kurį valstybės tarnautoją ir politiką, ar jie néra priklausę KGB rezervui. Tuo netruko pasinaudoti žurnalistai. Pirmuosius du KGB rezervininkus lengvai pavyko aptikti Darbo partijoje. Šiai politinei jégai priklausantis Stasys Stonkus buvo vyr. leitenant, o Pranas Vičiulis KGB rezerve išsitarnavo iki kapitono laipsnio – aukščiausio, kokį galėjo gauti KGB rezervininkas.

(keliamas į 2 psl.)

2013-ieji paskelbti Meilės Lukšienės metais

Seimas 2013-uosius metus paskelbė Meilės Lukšienės metais. Ši sprendimą parlamentas priėmė atsižvelgdamas į tai, kad 2013 metais sukanke 100 metų, kai gimė mokslininkė, Lietuvos Persitvarkymo Sajūdžio narė, švietimo reformos pradininkė habil. dr. Meilė Lukšienė. Nutarime pabrėžiama, kad mokslininkės 100-osios gimimo metinės yra įtrauktos į UNESCO minimų datų sąrašą.

Už Seimo nutarimą „Dėl 2013 metų paskelbimo Meilės Lukšienės metais“ balsavo 59 Seimo nariai, prieš balasavusius nebuvę, susilaikė 3 parlamentarai.

Priimtu nutarimu Vyriausybei pasiūlyta sudaryti

M. Lukšienės 100-ujų gimimo metinių minėjimo komisiją ir parengti valstybinę M. Lukšienės metų programą, taip pat 2013 metų valstybės biudžete numatyti lėšų valstybinei M. Lukšienės metų programai įgyvendinti.

Meilutė Julija Matjošaitė-Lukšienė gimė 1913 metų rugpjūčio 20 dieną Vienoje, Austrijoje. Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakultete įgijo lietuvių literatūros istorijos, lietuvių kalbotyros, prancūzų literatūros, pedagogikos specialybės, apgynė humanitarinių mokslų daktaro ir socialinių mokslų habilituoto daktaro disertacijas.

(keliamas į 7 psl.)

Politinės partijos valosi nuo KGB rezervininkų

(atkelta iš 1 psl.)

„Moraliskai tvirtas. Fiziškai gerai išsivystęs. Už mokymuose parodytus pasiekimus draugas P. I. Vičiulis apdovanojas SSRS KGB Raudonosios armijos Pabaltijo karinės apygardos Ypatingojo skyriaus viršininko pagiriamaisais raštatais. J savo paskyrimą į KGB organus žvelgia su entuziazmu, pasididžiavimu ir atsakomybe“, – tokį apibūdinimą pastarajam rezervininkui asmens byloje pateikia KGB majoras V. D. Gagarkinas.

Ši KGB rezervo kapitoną į „darbiečių“ gretas atvedė į šią partiją išliejusi Artūro Paulausko Naujoji sąjunga. Nieko nuostabaus. Juk pirmą kartą kilęs skandalas dėl aukštus postus užimančių KGB rezervininkų prasidėjo būtent nuo Naujajai sąjungai priklausiusio Antano Valionio, tada ējusio užsienio reikalų ministro pareigas.

Ir ką gi veikė partijoje šie KGB rezervininkai? Ogi siekė politinės karjeros. Kaip praėj „Delfi“, S. Stonkus pernai su Darbo partijos sąrašu kandidatavo į Molėtų rajono tarybą, tačiau ten nepapuolė. P. Vičiulis 2007 metais dalyvavo savivaldos rinkimuose, o 2008 metais bandė patekti į Seimą, tačiau nei į Kauno rajono tarybą, nei į Seimą. P. Vičiulis neprasibrovė. Paviešinus šių darbiečių priklausymą buvusiai KGB rezervo struktūrai, Darbo partija pažiūlė jiems trauktis iš partijos patiemis ir šie pasitraukė.

Tačiau jei galvojate, kad tokios reputacijos žmonių yra tik Darbo partijoje labai klystate. Jų beregint aptikta ir Tėvynės Sajungos–Lietuvos krikščionių demokratų partijoje. Paaiškėjo, kad konservatoriai Romas Kalvaitis ir Stasys Okunevičius irgi buvę KGB rezervo karininkai. S. Okunevičius apie savo praeitį partiją buvo informavę anksčiau, bet jis tai padarė per vėlai: prabėgus dylikai metų nuo išstojimo į partiją. O apie R. Kalvaičio bendradarbiavimą su KGB partijai apskritai nebuvovo žinoma. TS-LKD verdiktas griežtas – jie pašalinti iš partijos.

Vis tik rekordiniu KGB rezervininkų skaičiumi pasižymi socialdemokratai: dabar jų gretose kartu su čia ištojusi A. Valioniu yra net septyni. Ir ne bet kokie – visi turintys aukščiausią kapitono laipsnį. Štai socdemas Valerijus Ponomariovas 2001–2004 metais ējo susiseikimo

viceministro pareigas. Vėliau išsidarbino valstybinėje bendrovėje „Lietuvos geležinkeliai“, kurioje ējo valdybos pirmininko pareigas.

Kitas KGB rezervo kapitonas – ukmergėsis Stasys Jackūnas, pernai išrinktas į Ukmergės tarybą, bet manda to atsisakės dėl Ukmergės miesto seniūno pareigų. Trečias KGB rezervo kapitonas Jonas Galinaitis 2007 metais kandidatavo Raseiniuose į vienos tarybą, buvo rinkimų stebėtoju. Ketvirtasis – Algirdas Baranauskas 2008 metais socdemę buvo deleguotas rinkimų stebėtoju Šiauliųose, Dainų apygardoje. Kitis KGB rezervo kapitonai – Romualdas Lukšas ir Piotras Sapožnikovas – taip pat buvo deleguoti stebėti rinkimų Aukštaitijos ir Klai pėdos miesto apygardose. R. Lukšas, kaip rinkimų stebėtojas, partiją atstovavo 2008 metai Seimo rinkimuose, o P. Sapožnikovas – 2009 metais vykusiose Prezidento rinkimuose.

Tačiau socdemai neskuba daryti jokių sprendimų dėl tokų žmonių savo partijoje – jie linkę teigti, esą galbūt šie „kapitonai“ apie savo priklausymą represinei, Lietuvoje pripažintai nusikalstamai struktūrai, nežinojo.

Įdomiausia yra tai, kad buvę kagiebistai taip noriai veržiasi į šalies politinį gyvenimą, jiems patikimos atsakingos, įtaką šalies politikai leidžiančios daryti pareigos. Ir tai dar ne viskas. Kaip pranešė Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto pirmininkas dr. A. Anušauskas, jo duomenimis, prieš septyne riūs metus Lietuvos valstybės tarnyboje laisvai ir nedraudžiami dirbo apie 90 KGB rezervininkų. Kiek jų ten liko iki šiol – niekas nežino ir tuo nesidomi.

Idomu, ką dabar galvoja kadenciją baigęs Prezidentas V. Adamkus, su tam tikru patenkinimu savo dienoraščiuose, išėjusiųose atskira knyga „Paskutinė kadencija“, rašęs apie neva juokingas ir nereikalingas konser vatorių pastangas eliminuoti KGB rezervą iš valstybės tarnybos?

Vis tik šios kadencijos Seime yra parengtos pataisos, ribosiančios KGB rezervininkų veiklą valstybinėse institucijose. Belieka jas tik priimti. Tik, kažin kas dabar mėgins pakišti koją šiemis ketinimas?

Ingrida VĖGELYTĖ

LPKTS valdybos posėdis

Rugsėjo 8 dieną Kaune, Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos salėje įvyko LPKTS valdybos posėdis. Jame organizacinis klausimus aptarė LPKTS pirmininkas dr. Povilas Jakučionis. Jis priminė, kad artėja LPKTS 25-metis, kurį minėsime kitų metų rugpjūti. Tam būtina skirti patalpas steigiamam LPKTS veiklos muziejui bei kuo skubiau parengti knygos „Laiko atodangos“ antrają dalį. Jis paragino filialus, dar nepristačiusius medžiagos minėtai knygai, kuo skubiau tai padaryti.

LPKTS pirmininkas ap gailestavo pasigendąs komitetų veiklos. Jis ragino filialus rengti kitų metų veiklos planus, kad būtų galima kuo tiksliau parašyti projektus Vyriausybei ir ministerijoms dėl 2013 metų veiklos finansavimo.

P. Jakučionis informavo, kad Generalinė miškų urėdija yra atsiuntusi žinias iš visų urėdijų apie valstybiniuose miškuose pastatyti paminklus Lietuvos laisvės kovotojams bei atstatytus partizanų bunkerius. Taip pat Generalinė miškų urėdija prašo žinių apie saraše nepaminėtus, bet LPKTS filialams žinomus paminklus bei bunkerius. Ketinama kurti dokumentinį filmą apie bunkerų atstatymą. Ši informacija bus išplatinta visų filialų pirmininkams.

LPKTS pirmininkas taip pat informavo, kad alytiškis

Alfonsas Vitkauskas yra pagaminės Kankinių Motinos paminklą ir norėtų jį pastatyti Vievių „Skausmo kalnelyje“.

LPKTS valdybos pirminkas Edvardas Strončikas aptarė valdybos darbą, pri statė, kaip paskirstytos valdybos pirmininko pavaduotojų pareigos. Jis padėkojo valdybos pirmininko pavaduotojui Antanui Lukšai, vadybininkui Rasai Duobaitei-Bumbulienei ir ūkvedžiui Raimundui Gleiziniui už puikiai atliekamas pareigas. Taip pat perda vė specialistų padėkas Rasai Duobaitei-Bumbulienei ir Onai Tamošaitienei dėl puikiai administruojamų projektų.

LPKTS valdybos pirminkas papasakojo apie LPKTS turimo nekilnojamą turto būklę, kai kurių nuomininkų skolas. Valdyba nusprendė parengti skolininkams įspėjamuosius raštus dėl nuomas sutarčių nutraukimo.

Pasiūlyta LPKTS valdybos pirmininko pavaduotojui Antanui Lukšai kreiptis į Kauno miesto savivaldybę dėl gamtinių dujų įvado į Kauno rezistencijos ir tremties muziejų finansavimo.

E. Srončikas informavo, kad nerimas dėl Žagarėje griaunamo paminklo „Žuvusiems už Tėvynės laisvę“ yra nepagrįstas. Po aikštės rekonstrukcijos paminklas bus atstatytas.

LPKTS valdybos pirmininkas

sakė, kad kitais metais saskrydži „Su Lietuva širdy“ organizuos Lietuvos liaudies kultūros centras. Jo vadovas S. Liausa turėtų atvykti į artimiausią LPKTS tarybos posėdį.

Posėdyje aptarti šių metų pirmojo pusmečio LPKTS veiklos rezultatai. Finansų komitetas, išanalizavęs LPKTS pirmininko P. Jakučionio ketinimą savaitraštį „Tremtinys“ plėsti iki 12 puslapių, pateikė siūlymą nuo 2013 metų vieną kartą per mėnesį „Tremtinį“ leisti 12 puslapių, o likusius tris kartus – 8 puslapių, kaip iki šiol. Taip pat pasiūlė laikraščio vieno numerio kainą didinti 0,25 centais – iki 2 litų (prenumerata mėnesiui kainuotų 8 litus). LPKTS valdyba pritarė šiemis siūlymams.

Valdyba pritarė jau parengtą ir LPKTS leidžiamą kompaktinę plokštelę „Lietuvos partizanų kovos ir žūties vietu Tauro apygardoje metraštis“ įkainoti 10 litų.

LPKTS tarybos pirmininkas Gvidas Rutkauskas informavo, kad LPKTS tarybos posėdis įvyks rugsėjo 29 dieną. Tą pačią dieną bus surengtas ir TS-LKD Politinių kalinių ir tremtinių frakcijos tarybos posėdis.

LPKTS valdybos narė šilališkė Loreta Kalnikaitė vi sus pakvietė dalyvauti rugsėjo 15 dieną rengiamame žygyje Kęstučio apygardos partizanų takais.

„Tremtinio“ inf.

Siauliečius aplankė katalikiškos organizacijos TFP nariai

Jau 20 metų kasmet rugpjūčio pabaigoje siauliečiai susitinka su tarptautinės katalikiškos organizacijos nariais TFP (Tadicija. Seima. Nuosavybė). Šis susitikimas pri mena žmonėmis apie krikščioniškasių vertėbes bei TFP organizacijų veiklą, turėjusią lemiamos įtakos 1990 metais 26 pasaulio šalyse renkant parašus peticijai už Lietuvos laisvę ir vėliau šią peticiją patiekiant Maskvai.

Susitikimas prasidėjo Šiaulių Ginkūnų kapinių tremtinių sektoriuje. Pasimeldėme. Svečiai maloniai nustebė apsilankę tremtinių kapinėse, sakė, pirmą kartą matantys taip pagarbai prižiūrimas kapines.

Iš ten nubykome į Sukilėlių kalnelį. Cia kalbėjo Lietuvos Sajūdžio nariai, TS-LKD partijos atstovai, buvę tremtiniai, Seimo nariai – Kęstutis Masiulis ir Rytas Kupčins

kas. Kalbėjusieji akcentavo krikščioniškasių vertėbes, Lietuvos laisvės siekių.

Renginio metu patriotines dainas atliko Šv. Jurgio bažnyčios choras. Pabendravę, pasimeldę, suvėliavomis ir Fatimos Dievo Motinos statula visi rikiavosi eisenai į Šiaulių katedrą, kur buvo aukojamos šv. Mišios. Visi buvome susikaupę, pakylę, maldoje.

Valerija

JOKUBAUSKIENĖ

Renginio dalyviai Šiaulių Ginkūnų kapinių tremtinių sektoriuje Eduardo Manovo nuotr.

Įvykiai, komentarai

I Maskvą – kaulytis pigesnių duju

Šios savaitės pradžioje Moldovos premjeras Vladimiras Filatas vyko į Maskvą dviejų dienų vizito. Priežastis – Rusijos sostinėje prasidėjo Moldovos kultūros dienos. Tačiau svarbiausias vizito tikslas toli gražu ne kultūros ryšiai: Moldovos vyriausybės vadovas norėjo susitarti su Maskva dėl duju, kurios jo šaliai atsieina labai brangiai – 400 dolerių už 1000 kubinių metrų. Be to, derybų kontekste kalbama ir apie Padniestrės problemų sprendimą – ši separatistinė respublika Moldovos teritorijoje uždujas Rusijai skolinga 3,5 milijono dolerių. Bet įdomiausia štai kas: 2006 metais vykusime referendumė Padniestrės gyventojai (teigiamai, jog 97 procentai) pasisakė už prisijungimą prie Rusijos, Rusija pripažino šį referendumą teisėtu (tiesa, tarptautinio pripažinimo separatistai nesulaukė), Padniestrė turi savo valiutą ir įstatymus, yra remiama Rusijos, tačiau už dujas turi sumokėti... Moldova. Žinoma, Moldovos poziciją nesunku suprasti – juk ji ne laiko Padniestrės ne savo teritorija, o atsiaskymas mokėti už šio regiono suvartojo masas dujas reikštų pripažinimą, jog Padniestrė nėra Moldovos dalis. O argi ne tokio rezultato siekia Rusija? Beje, verta priminti, kad Moldova yra Rusijos suburtos NVS (Nepriklausomų Valstybių Sandaugos) narė, bet apie šios „sandaugos“ narių tariamą lygiateisiškumą šiekart nekalbėsime.

ES tai ne NVS Kodėl kalbu apie Moldovą?

Šios savaitės pradžioje Moldovos premjeras Vladimiras Filatas vyko į Maskvą dviejų dienų vizito. Priežastis – Rusijos sostinėje prasidėjo Moldovos kultūros dienos. Tačiau svarbiausias vizito tikslas toli gražu ne kultūros ryšiai: Moldovos vyriausybės vadovas norėjo susitarti su Maskva dėl duju, kurios jo šaliai atsieina labai brangiai – 400 dolerių už 1000 kubinių metrų. Be to, derybų kontekste kalbama ir apie Padniestrės problemų sprendimą – ši separatistinė respublika Moldovos teritorijoje uždujas Rusijai skolinga 3,5 milijono dolerių. Bet įdomiausia štai kas: 2006 metais vykusime referendumė Padniestrės gyventojai (teigiamai, jog 97 procentai) pasisakė už prisijungimą prie Rusijos, Rusija pripažino šį referendumą teisėtu (tiesa, tarptautinio pripažinimo separatistai nesulaukė), Padniestrė turi savo valiutą ir įstatymus, yra remiama Rusijos, tačiau už dujas turi sumokėti... Moldova. Žinoma, Moldovos poziciją nesunku suprasti – juk ji ne laiko Padniestrės ne savo teritorija, o atsiaskymas mokėti už šio regiono suvartojo masas dujas reikštų pripažinimą, jog Padniestrė nėra Moldovos dalis. O argi ne tokio rezultato siekia Rusija? Beje, verta priminti, kad Moldova yra Rusijos suburtos NVS (Nepriklausomų Valstybių Sandaugos) narė, bet apie šios „sandaugos“ narių tariamą lygiateisiškumą šiekart nekalbėsime.

Pastangos pertvarkyti „Lietuvos dujas“ nepatiko „Gazprom“

Dar vasario mėnesį Lietuvos premjeras A. Kubilius susitikime Vilniuje Rusijos duju koncerno „Gazprom“ įmonės „Gazprom export“ vadovui A. Medvedevui teigė, jog

vė? Ogi todėl, kad šios nepasiturinčios valstybės patirtis puikiai atskleidžia, kokia svarbi politinei nepriklausomybei yra energetinė nepriklausomybė ir kokiai būdais jai kelią užkerta Maskva, būdama vienintelė energetinių šaltinių tiekėja. Ji net nerodo jokio solidarumo šalims, kuriuos pati subūrė į NVS.

Lietuvos situacija kur kas palankesnė – ji yra Europos Sąjungos narė, į Lietuvos poreikius Maskva nori nenorinti atsižvelgti, nes tenka naujotis duju tranzitu per Lietuvą į Kaliningrado sritį (tai vienintelis būdas Rusijai aprūpinti dujomis ši savo „anklavą“). Todėl ir duju sektoriaus pertvarkos, kuria siekiama atsikratyti Rusijos koncerno monopolijos, A. Kubilius Vyriausybė įmėsi ryžtingai ir be nuolankaus žvilgčiojimo „kā pasakys Maskva“. Kaip atsaką į tai „Gazprom“ padindino duju kainą, tačiau Lietuvos Vyriausybė „Gazprom“ dėl galimo piktnaudžiavimo nustatant duju kainą apskundė Europos Komisijai, o ši rugsėjo pradžioje oficialiai pradėjo tyrimą dėl „Gazprom“ galimo piktnaudžiavimo monopoline padėtimi Vidurio ir Rytų Europos šalyse.

„Gazprom“ tiekiamų duju kaina Lietuvai neatitinka bendrovės „Lietuvos dujos“ privatizavimo sutartyje numatyto principo ir yra diskriminacijos pobūdžio. Taip kalbėdamas premjeras atkreipė dėmesį, jog Lietuva „Gazprom“ už dujas moka 490 dolerių, o Estija ir Latvija už tą patį kiekį moka 11–20 procentų pigiau, kitos Europos valstybės maždaug 100 dolerių mažiau. Žinoma, „Gazprom export“ vadovas neigė bet kokius prieštaravimus dėl diskriminacijos, teisindamas dėl šalčio išsaugusia duju paklausa ir kaina, ne pripažindamas, kad „Gazprom“ nepatinka Lietuvos Vyriausybės pastangos pertvarkyti bendrovę „Lietuvos dujos“, kurios kontrolė priklauso „Gazprom“ ir Vokietijos koncernui „E.ON Ruhrgas“, valdantiems beveik po du penktadalius akcijų. Vis dėlto susitikimas buvo rezultatyvus, o praėjus keiliems mėnesiams „Gazprom“ turėjo sutikti su „Lietuvos dujos“ pertvarka, po kurios bendrovė bus išskirstyta į tris bendroves, taip išvirkdant Europos Sąjungos nurodymą neleisti duju pardavėjams valdyti duju per davimo vamzdynu. Po pertvarkos pagrindinis duju vamzdynas atiteks valstybei.

Putinas pasišaipė iš EK

Pasaulių krečiant ekonominį problemų karštinei, su ja V. Putinas bando sieti pastaruoju metu kilusį Europos Komisijos ir „Gazprom“ įtariamo pažeidus antimonalinius įstatymus, teisinį sudūrimą. Baigiantis Azijos ir

Ramiojo vandenyno šalių ekonominio bendradarbiavimo viršunių susitikimui Vladivostoke spaudos konferencijoje V. Putinas pasišaipė iš Europos Komisijos tyrimo: „Mano manymu, tai lėmė keilius aplinkybės, bet pirmiausia – sunki ekonominė eurozonos situacija. Europos Sąjunga nemaža dalimi subsidiuoja Rytų Europos ekonominės. Dabar, matyt, kažkas Europos Komisijoje nutarė, jog mes turime perimti dalį tos subsidijavimo naštos. Tai yra susivienijusi Europa nori išsaugoti politinę įtaką, negana to, kad už tai dar ir šiek tiek sumokėtų. Tai nekonstruktivus sprendimas.“

Europos Komisija atlieka tyrimą dėl trijų galimų konkurenčiją ribojančių „Gazprom“ ir Vokietijos koncernui „E.ON Ruhrgas“, valdantiems beveik po du penktadalius akcijų. Vis dėlto susitikimas buvo rezultatyvus, o praėjus keiliems mėnesiams „Gazprom“ turėjo sutikti su „Lietuvos dujos“ pertvarka, po kurios bendrovė bus išskirstyta į tris bendroves, taip išvirkdant Europos Sąjungos nurodymą neleisti duju pardavėjams valdyti duju per davimo vamzdynu. Po pertvarkos pagrindinis duju vamzdynas atiteks valstybei.

Jei ne svetimus, tai savus...

Praėjusių savaitę „Gazprom“ pranešė, kad nuo rugsėjo 10 dienos nebeperka duju iš nepriklausomų Rusijos gamintojų. Kadangi rusiškų duju eksporto monopoliją turi „Gazprom“, vadinamieji nepriklausomi gamintojai „Lukoil“, „Sibneftgaz“ išgautų duju savarankiškai į užsienį parduoti negali, taigi turės mažinti gamybos apimtis. Apžvalgininkai pastebi, kad

tai ne pirmas kartas, kai monopolininkas „Gazprom“ taupo mažesnių sąskaitų. Tokio taupymo priežastis, anot monopolininko, – sumažėjusi duju paklausa pasaulinėse rinkose. Kita vertus tai būdas išlaikyti aukštąs duju kainas, mat perteiklius priverstų jas mažinti. O stai dėl sumažėjusios paklausos galiama suabejoti – gal tai susiję ne su paklausa, bet su pradėtu EK tyrimu?

Dėkui tuometiniam socdemų lyderiu

Gali kilti klausimas – kaip nutiko, kad „Lietuvos duju“ kontrolė atiteko Rusijos monopolininkui „Gazprom“? Su nemaža ironijos doze „Nauja gazeta“ žurnalistė Julija Latynina rašo, kad „Lietuvos dujas“ 2004 metais „Gazprom“ už komišką sumą – apie 50 milijonų dolerių – pardavė tuometinis premjeras A. Brazauskas, Seime iškilmingai prisiekinėjės, jog taip Lietuva amžiams užsitikrins piggias dujas. Pasak žurnalistės, po to sekė keistas sutapimas – „Lukoil Baltija“ vadovas, artimas A. Brazauskas draugas, jo naujai žmonai Kristinai padovanojo „Draugystės“ viešbučio akcijas. Be abejo, netrukus duju kainos šoktelėjo. Kaip čia neprisiminti senovės romėnų posakio, kad „tauta, nežinanti savo istorijos, pasmerkta ją pakartoti“ – už 1992 metais per rinkimus Seimą A. Brazauskas žadėjo atpiginti benziną, tačiau jį išrinkus benzinas ne atpigo, bet pabrango dvigubai. Sena istorija, bet pamokanti.

Gintaras MARKEVIČIUS

Vengrija nesitikėjo įpilsianti žibalo į liepsną

sirašius palaubas, tačiau itampa liko tvyroti, konflikto zonoje ir Arménijos ir Azerbaidžano pasienyje nuolat ivyksta susisaudymai.

Vis dėlto šis kartas ypatinges tuo, kad užkliuvo trečioji šalis – Vengrija. Reikalas tas, kad rugpjūčio 31 dieną ji Azerbaidžanui perdavė azerbaidžanietį R. Safarovą, nuteistą kalėti iki gyvos galvos už Arménijos karininko Gergeno Margariano nužudymą. R. Safarovas 2004 metais dalyvavo Budapešte vykusiųse NATO programos „Partnerystė vardan taikos“ anglų kalbos kursuose, kur kirvių užkapojo miegantį arméną. Už tai žmogžudys sulaukė pelnytos bausmės. Tačiau 2012 metų rugpjūčio 31 dieną R. Safarovas buvo perduotas Azerbaidžanui. Sios

šalies prezidentas I. Alievas nusiskaltėliui suteikė malonę, o gynybos ministerija – aukštėtesnį laipsnį ir aprūpino materialiai. Toks žmogžudžio pavertimas didvyriu sukėlė didžiulį arménų pasipiktinimą, todėl kliuovo ir Vengrijai, išdavusiai azerbaidžanietį pagal Europos Tarybos konvenciją dėl kalinių išdavimo, kuria yra patvirtinuosis ne tik Europos, bet ir daugelis kitų valstybių. Jerevanas pareikalavo Budapeštą pasiaiškinti, o prezidentas Seržas Sargsianas paskelbė, kad Arménija pristabdi diplomatinius ir viesus kitus oficialius santykius su Vengrija.

Lyg tyiciai šis konfliktas kilo NATO generalinio sekretorių Anderso Fogo Rasmuso vizito į Jerevaną išvaka. Tiesa, Azerbaidžanui, turtingam gamti-

taika šiame regione, nes Arménijos kaimyną Azerbaidžaną vertina kaip strateginę teritoriją galimo karinio JAV-Irano konflikto atveju. Jerevanas, pareikšdamas, kad pasiruošę karui su Baku, gali visiškai sugriauti šiuos NATO planus. Taigi suinteresuotų konflikto tarp Arménijos ir Azerbaidžano eskalavimui apstu. Ne paskutinėje vietoje ir Rusija: strategiškai jai naudinga šalių konfrontacija, nes taip ji gali daryti joms įtaką.

Kaip įrodymą galima pateikti pernai Jerevanėje besilankiusių Rusijos užsienio reikalų ministrui Sergejui Lavrovui perduotą Arménijos prezidento nuoširdžią padéką už pastangas sureguliuojant Kalnų Karabacho konfliktą. Tiesa, Azerbaidžanui, turtingam gamti-

nių išteklių, lengvai atsilaiķytį prieš Maskvos spaudimą nei skurdžiai Arménijai.

Suprantama, kad atvykės į Jerevaną NATO generalinis sekretorius pareiškė susirūpinimą dėl neadekvacių Baku veiksmų nusikaltėlio atžvilgiu.

Lietuvoje šio konflikto atspindžiu tapo arménų ir azerbaidžaniečių piketai Vilniuje prie Vengrijos ir Azerbaidžano ambasadų. Laimė, čia karštas kaukaziškas temperamentas neperžengė ribų, susidūrimų tarp piketuotojų išvengta. Lietuvą tiek su Azerbaidžanu, tiek ir su Arménija sieja dvišliai santykiai, todėl mūsų šalis suinteresuota taikiu konflikto sprendimu.

Gintaras MARKEVIČIUS

Prisiliesti prie praeities...

Priešpaskutinę rugpjūčio savaitę Pašušvio miestelio bendruomenė labai svetingai priėmė dvi dešimtis studentų iš keturių skirtingų universitetų bei tyrėjų ir vadovų komandą. Cia susirinkome dėl netoliene – Balandiškyje įsi-kurusios Stanislovo ir Elžbietas Sajų sodybos. Šioje sodyboje 1949 metų vasarį keilioms dienoms buvo susirinkę Lietuvos partizanų vada. Taip pat manoma, kad būtent čia buvo įkurtas visus partizanus suvienijęs Laisvės kovos sajūdis. Vėliau partizanai iškeliavo į už kelijų kilometrų Minaičių kaime esantį bunkerį, kur 1949 metų vasario 16 dieną pasirašė vieną iš trijų svarbiausių 20 amžiaus Lietuvos valstybingumo dokumentų – Lietuvos laisvės kovos sajūdžio deklaraciją.

Sajų šeimos gyvenamasias namas ilgus metus buvo be šeimininkų ir sparčiai nyko. Prieš keletą metų visiškai sunyko ir buvo nugriautas sodybos ūkinis pastatas. Nenorint sulaukti to paties likimo buvo skubiai imtasi gyvenamojo namo tyrimu, kad pavykti išsaugoti ir užfiksuoti tai, ką dar įmanoma. Ir nors sodabai suteiktas valstybės saugomo objekto statusas, ja buvo susirūpinta tik vi suomenės iniciatyva.

Dauguma studentų išsavaitė trukusią stovyklą susirinko paraginti draugų, trokšdami

Rekonstruojama Sajūdis sodyba

Gintauto Lukošaičio nuotr.

prisiliesti prie paveldo-saugos praktikos ar brangindami rezistenčinių kovų istoriją. Stovyklos metu paskaitas skaitė lektorai. Stovyklos dalyviai supažindinti su Sajūdis istorija, medinio paveldo apsauga, partizaninio karo paveldo įamžinimo situacija Lietuvoje, šiuolaikiniai paveldo perteikimo ir muziejų principais bei kitomis temomis. Tačiau daugiausia laiko studentai praleido pačioje sodyboje, prisidėdami prie jvai-

rių sodybos tyrimo darbų. Dirbome tiek buvusio ūkinio pastato plote, kur nukasdami velėnā ieškojome praeiti liudiančių daiktų, tiek ir pačiame gyvenamajame name. Gyvenamojo namo stogas bei palėpė buvo įgriuvė, todėl atsargiai ir kruopščiai rinkdamis griuvėsius, spalius bei žemes, sutvarkėme namo vidų. Tarp šių griuvėsių radoome daug buiti ir kasdiénybę liudiančių daiktų, tokų kaip pasagos, raktai, batai, kibiras ir daug kitų. Jei didesnius daik-

tus ar detales surasdavome bevalydamis patalpą, tai smulkesnių detalių ieškodavome visą vidaus turinį, supiltą į kibirus, persijodami sijokle. Tai buvo pirmas kartas Lietuvoje, kai 20 amžiaus sodybos tyrimams buvo pasitelkta archeologinių tyrimų metodika.

Paskutinę stovyklos dieną studentai pristatinėjo sodybos viziją, kas joje galėtų įsi-kurti. Dauguma siūlė, jog šioje vietoje veiktu muziejaus tipo centras, kuris lankytoujus supažindintų su partizanų ryšininkų bei rėmėjų, kuriuos atstovauja Sajūdis šeima, gyvenimui, jų kasdiénybe bei indėliui į partizaninį karą. Siūlyta šioje vietoje atskleisti, jog laisvės idėja buvo gyva ne vien aktyviai miškuose kovojančių partizanų, bet ir daugelio Lietuvos gyventojų, širdyse.

Išvažiuodami studentai džiaugėsi galėjė dalyvauti tokioje stovykloje, liudijo, kaip toks prisiliemas prie praeities padarą ją brangia. Daugumai dalyvių, tik atvažiavus, Sajūdis nebuvo žinoma, o išvažiuojant tapo svarbia. Mes tapome neabejingais jos ateiciai. Kaip teigė vienas stovyklos dalyvis, jog „jau-nimui reikėtų leisti ne tik klausytis pasakojimų apie praeitį, bet ir per panašius darbus prisiliesti prie jos, nes tas prisiliemas padarą ją pažįstamą ir brangią“.

Ieva BOBINAITĖ

Atliekami archeologiniai tyrinėjimai Gedimino Petrusko nuotr.

Prezidento Aleksandro Stulginskio pėdsakais Sibire

(atkelta iš 1 psl.)

Beje, ši žymų žmogų kažkodėl savinasi lenkai. J.Čerskis 1845 metais gimė Daugpilio-Pastovų-Utenos trikampyje, bajorų šeimoje, mokslius ėjo Vilniaus gimnazijoje. Tuo metu čia buvo Rusijos imperija. Besimokydamas Vilniuje prisidėjo prie 1863 metų sukilimo. Numalšinus sukilimą jis buvo suimtas nebaigęs paskutinės gimnazijos klasės. Uždarytas Daugpilio kalėjime, ten atiduotas į rekrūtus ir kaip tremtinys, surakintas grandinėmis, išvežas į Omską Sibire.

Jonas Čerskis buvo išsimokslinės, nes tėvai daug dėmesio skyrė sūnaus mokslius.

Atminimo lenta Revučij kapinėse

Kaip Gediminas Ilgūnas rašo savo knygoje „Nuo Neries iki Kolymos“, namuose buvo kalbama prancūziškai. Jis mokojo keletą kalbų. Vežamas į Omską J.Čerskis sutiko garsių žmonių, mokslininkų, kurie už dalyvavimą pasipriessinime rusų caro valdžiai taip pat buvo tremiami. 1871 metais iš kariuomenės paleistas nuvyko į Irkutską jau būdamas savamokslis kraštotorininkas, nemažai nuveikęs tyrinėjant Omsko geologinę struktūrą. Irkutske, bendraudamas su mokslo žmonėmis ir pats šviesdamasis, įgavo geologo-paleontologo mokslininko-tyrėjo statusą, ir vėliau caro valdžios buvo pri-

pažintas bei apdovanotas sidabro ir aukso medaliais. Jo vardu yra pavadinta keletas kalnų, kalnagūbrių, upių ir gyvenvietė Jakutijoje, taip pat gatvė Vilniuje.

Lankydamiesi prie Baikalo užkopėme į vieną iš Chamar Dabano kalnagūbrio viršūnių, pavadintą Čerskio vardu. Kalnas 2090 metrų aukščio, nėra labai aukštas, tačiau tektoniškai išraiškinės ir Sibiro klimatui ne visada ir ne paprastai pasiekiamas. Mums tai buvo fizinių galimybų išbandymas.

Prieš mus kopusi grupė grįžo dėl šviežiai iškritusios dargano, o mums Dievulio padovanojo labai gerą orą, – kol pasiekėme kalno papédę, sniegas gerokai sunyko, ir mes sėkmingai pasiekėme tikslą.

Pakeliui apsilankėme Irkutske. Miestas įspūdingas. Čia pamatėme jau kitokią Rusiją – šalia bolševikų vado Lenino skulptūros prieš keletą metų pastatytas paminklas baltagvardiečių karu vadui Kolčakui, kuris kovojo su bolševikais.

Apibendrinant norėčiau pasakyti, kad lankytis, rengti ekspedicijas tose vietovėse, ypač pritraukiant žmones, kurie nėra buvę Sibire, yra labai svarbu. Pamatai visai kitokių gyvenimą, išbandai save, ypač savo psichologinę būseną, – juk kelionėje susiduri su jvairiausiais sunkumais.

Už visokeriopą paramą visos grupės vardu dėkoju Leono XIII fondu ir mūsų geram bičiuliui, fondo vadovui Pranui Povilaičiui.

Parengė Audronė V.ŠKIUDAITĖ

Ekspedicijos nariai Ingašo kraštotyros muziejuje

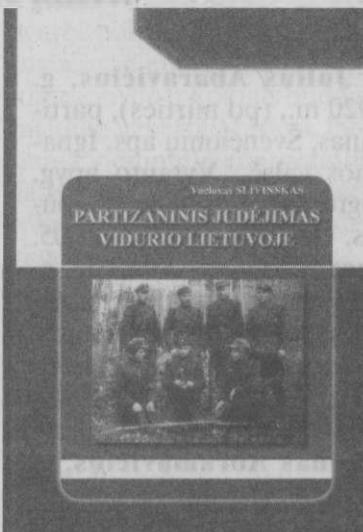
Naujos knygos

Partizaninis judėjimas Vidurio Lietuvoje

Apie partizanų kovas sovietų okupacijos metais Lietuvoje parašyta daug knygų. Ir ši, Vaclovo Slivinsko „Partizaninis judėjimas Vidurio Lietuvoje“, skirta tiems, kam Tėvynės laisvė – aukščiausias idealas.

I Lietuvą atėjus antrajai sovietų okupacijai, tūkstančiai Lietuvos jaunuolių patrakė į miškus. Ūmai prasidėjės partizaninis karas išplito visoje Lietuvoje. Vaclovas Slivinskas savo knygoje, kuri įvardijama kaip monografija, aprašo Vyčio, Didžiosios Kosovos Prisikėlimo apygardų partizanų, veikusių Jonavos, Panevėžio, Ukmergės, Anykščių, Kauno, Kėdainių rajonuose, veiklą, pateikia daug nuotraukų. Skaitytojui pateikiama partizanų karinių formuočių centralizacijos ypatumai. Knygoje aptariami trys partizaninio karo etapai. Pirmasis – 1944–1946 metai, tai intensyvios kovos ir didžiausiu kautynių su okupantu kariuomenė laikotarpis. Tais metais patirta daug žūčių ir neįkainojamų nuostolių. Antrasis – 1946–1948 metai – laikotarpis, kai imta vengti atvirų kautynių su gausiais NKVD daliniais. Partizanai pasiskirstė į mažesnes grupeles, slaptėsi gerai įrengtuose bunkeriuose, pas patikimus vietas gyventojus. Trečasis – 1948–1953 metai, kai partizaninis judėjimas émė silpti. 1949 metų vasario 2–22 dienomis, Radviliškio rajono Minaičių kaime, susirinkę partizanų vadai, priėmė nutarimą: ginkluotą pasipriešinimą pavadinčių Lietuvos Laisvės kovos sąjūdžiu – LLKS. Tuomet buvo priimta tolimesnio ginkluoto pasipriešinimo taktika ir politinė Sajūdžio ideologija, aptarti organizacinės veiklos ypatumai. Tų metų vasario 16-osios posėdyje priimta Deklaracija atskleidė pagrindinę programos nuostatą: okupacijos metu LLKS taryba yra aukščiausias tautos politinis ir karinis organas, vadovaujantis politinei ir karinei tautos išlaisvinimo kovai.

Deklaraciją pasiraše aštuoni asmenys – LLKS Tarybos prezidiumo pirmininkas Jonas Žemaitis-Vytautas, Tauro apygardos vadas Aleksandras Grybinas-Faustas, Vakarų Lietuvos partizanų štabo viršininkas Vytautas Gužas-Kardas, LLKS visuomeninės dalies viršininkas Jonas Šibaila-Merainis, Prisikėlimo apygardos štabo viršininkas Bronius Lesis-Nak-

tis, Prisikėlimo apygardos vadas Leonas Grigonis-Užpalis, Dainavos apygardos vadas Adolfas Ramanauskas-Vanagas, LLKS Tarybos prezidiumo sekretorius Petras Bartkus-Žadgaila. Knygoje pateiktas autentiškas Deklaracijos tekstas su visų išvardytu asmenų parašais. Teksto pabaigoje eilutė: „Okupuotoji Lietuva, 1949.II.16.“

Besidomintieji partizanų buitimi, jų turėta ginkluote, kalbėtomis maldomis, priesaikos žodžiais, visa tai ras Vaclovo Slivinsko knygoje. Joje išsamiai aprašoma, kaip kūrėsi Vyčio apygarda, rinktinės, pateiktos vadų biografijos ir jų nuotraukos. Idomiausias knygos skyrius „Liu-dininkų prisiminimai“, kuriamo įvykius matė žmonės pasakoja apie anomo meto tikrovę.

Knygoje pateiktas Vyčio apygardos partizanų sąrašas. Irašyta 715 pavardžių, deja, dažniausias sakinė užbaigiantis žodis: žuvės, žuvusi... Taip pat pateikti partizanų apygardų skiriamieji ženkli.

Verti lapą po lapo ir atsi-veria nuotraukų panorama. Daug įstabių fotografijų, iš kurių žvelgia jauni, pasiryžę kovoti ir laimeti, vyrai. Yra ir merginų, tačiau nedaug. Pasutiniuose puslapiuose – keletas nužudyti išniekintų partizanų kūnų fotografijų. Ir... Ne dažnai tenka matyti, – publikuojamos kelios stribų nuotraukos. Kam ir kokiu tikslu jie drąsiai pozavo prieš fotoobjektivą, dabar sunku pasakyti, bet jie tose nuotraukose „puikuojasi“. Tai – Pagirių stribai, Taujėnų valsčiaus valdžia, kurios gretose ir stribai, bei neįvardytu vietoviui „liaudies gynėjai“.

Spausdinamos kelios atsišaukimų faksimilės, kur partizanai ragina Lietuvos gyventojus nestoti į „kolchozus“, netarnauti okupantui, perspėjamai išdavikai ir kolaborantai.

Aušra ŠUOPYTĖ

Pragaras gali būti ir žemėje...

„Ričardas Vaicekauskas siekia giliau atskleisti tuos politinius, socialinius, psichologinius ir dvasinius dėsningumus visuomeninėje sistemoje, kuri žmogų stengiasi parversti nežmogumi“ (Roberas Keturakis).

Kalbant apie šią garbią asmenybę, vertinant Ričardo Vaicekausko kūrybą, pirmiausia reikia pabrėžti jo vidinę kultūrą, nepradarusių né kruopelytés taurumo ir vidi-nės jėgos gūdžiausiu gyvenimo laikotarpiu – tremtyje, pačiame atšiauriausiai žemės lopinėlyje – Jakutijos Arktyje ir Lenos upės žiotyse. Apie savo ir bendro likimo draugų paliktus pėdsakus toje atšiaurioje žemėje Ričardas Vaicekauskas aprašo knygoje. Viena jų, išleista 2011 metais, „Kelio rodyklė“.

Literatai Ričardo Vaicekausko kūrybą vertina kaip novelių rinkinius, nes tai ne vien tremties atsiminimai, perkošti per makabrišką patirtį, atsidūrus amžinojo žalo žemėje. Pačiam autorui tai faktinė medžiaga ir paspirtis įvilkti ją į autentišką literatūrinį audinių. Ta patirtis skaitytojui pateikiama kiek netikėtu rakursu, kur pirmose eilėse rikiuoja rūstumas, pasityčiojimas iš žmogaus, jo orumo žeminimas. Visa tai susilieja su ironija, grotesku ir absurdumu. Autorius sukūrė gyvą, dinamišką Golgotos paveikslą.

Anot poeto Roberto Keturakio, „Ričardas Vaicekauskas savo knygoje liudija iki šiolei né vienu žmonijos istorijos ženklui nepaliestą faktą: pragaras gali būti žemėje. Vienas jo vardų – Artemjevas. Tai jis, pastumdamas po traktoriaus vikšrais, traiško, kad galima būtų supilti į maišus kaip édalą šunų kinkiniams bolševikų pragare nukankintus, sušaldytus žmonių lavonus. Tai jis išplėšia iš GULAGO pragaran pakliuvusios moters kūdikį, nes jam reikia jauko lapių medžioklei. Tai šitas žmogus žvérės pavidalu pasiveja bėgli, šūviu į kojas parbloškia, prišokęs nupjau na galvą, imeta ją į roges, nusišluosto kruvinus pirštus į šunų keteras ir užsiruko...“

„Kai 1941 metais mudu su motina atsidūrėme Altajaus krašte, buvome apstulpinti. Negalėjome suprasti, kaip čia gali gyventi žmonės. (...) Žmonės neturėjo muilo, skalbimui naudojo pelenų šarmą. Traktorinkai, mechanizatoriai, baigę darbą prausdavosi benzinu“, – rašo R. Vaicekauskas. Iš Altajaus kraš-

to R. Vaicekauskas buvo dar kartą „tremiamas“, ši kartą į Jakutiją, už speigračio.

Skaitai R. Vaicekausko noveles, kurias taip vadinti rekomenduoja literatai, kūpinas nevilties, ir sunkiai suvoki: kaip žmonės ten išgyveno! Vien smurtas, prievara, pažeminimas ir kančia. Beribė kančia!

Privalau pacituoti knygos ištrauką: „Artemjevas, priėjės prie atvežtų lavonų ir pirštu parodės keletą jų, liepė juos įstatyti į iškirstas ledo duobutes. Mes viską stebėjome nesuprasdami, kas gi čia darosi? Kodėl lavonai pastatyti? Žingsniais išmatavęs nuotolių, Artemjevas ledo sniege nubréžę liniją. Išrikiauves prie linijos ginkluotus sargybinius ir nurodės kiekvienam konkretų lavoną, liepė jam mostelėjus šauti. Šūviai! Vieni pataikė, kiti ne. O pataikė irgi skirtingai. Pratimą vėl pakartojo. Nepatenkinantas šauliais, Artemjevas riktelėjo: „Žiūrėkite, kaip turi šaudyti tikras čekistas! Žiūrėkite! Aš tam „žmūrikui“ tuoju pat išmušiu dešinę aki, o po to kairę. Žiūrėkite, aš nepasiruošę šausiu.“ (Novelė „Pirmyn“, 186–187 psl. Pastaba: artimiausiuose „Tremtinio“ numeriuose išspausdinsime keletą R. Vaicekausko novelių).

Nors neapsakomai buvo sunku ir, rodos, beviltiška, tačiau Ričardas Vaicekauskas nepalūžo. 1960 metais Jakutijoje baigė technikumą, įgijo elektriko specialybę, kuriam padėjo įsitvirtinti įvairiai gyvenimo etapais. Jakutijoje sukurė šeimą ir savo žmoną Juliją pradžiugino šokolado spalvos automobiliu Moskvič-402. Praeitis, igyta patirtis, vėliau pravertė jo kūrybai, ir užsimotiems darbams.

Lietuvoje R. Vaicekauskas kūrė ir gamino puošnus sietynus bažnyčioms, kurie iki šiol puošia Panevėžio Šv. Petro ir Povilo bažnyčią, vėliau ēmėsi medžio drožybos. Pradėjo nuo paprastų, bet visai kitokiu, nei galima buvo nusipirkti, medžio rėmelių paveikslams. Šis darbas atvedė iki skulptūrėlių.

Pastarąjį užsiėmimą pradėjo jau atšventęs 70-ąjį gimtadienį. Prieš droždamas kurio nors šventojo skulptūrėlę Ričardas Vaicekauskas pirmiausia išsamiai išstudijuodavo jo gyvenimą, skobė švelnių veido bruožų, patrauklias skulptūrėles.

Knygoje „Kelio rodyklė“ – visų aštuoniolikos jo sukurtų

Sveikiname

Kad duona ir medium
kvepėtų Tavo namai,
Kad būtų jie užuovėja
saugiausia,
Kad su kiekviena diena
jėgos vis atgimtų,
O sieloje gerumo gélės
skleistų,
Kad šviesią mintį
dar geresnė keistų,
O Baltas angelas – dangaus
pasiuntinys –
Tave saugotų, globotų,
neapleistų.

Garbingo jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikinu buvusią 1941 m. tremtinę – mielą seserį Vandutę LENGVENYTE-PELECKIENĘ, gyvenančią Raseinių aps. Butkiškės k. Linkiu sveikatos, sėkmės, Dievo palaimos.

Sesuo Genutė

* * *
Nuoširdžiai sveikiname
Sofiją Dilę ir Kazimierą
BUZERIUS auksinių vestuvių proga.

Linkime geros sveikatos, stiprybės ir Dievo palaimos.

Vaikai ir vaikaičiai

šventųjų skulptūrėlių nuotraukos: Šv. Jono-Nepamuko, Šv. Roko, Šv. Petro, Šv. Agotos, Šv. Barboros, Šv. Pauliaus (Povilo), Šv. Kazimiero ir kitų.

Pradėtą literatūrinį darbą, pasirodžius R. Vaicekausko knygai „Ten, kur baigiasi žemė“, savotiškai tėsiai „Lapteviečių“ broliai. Jos pastangomis išleista knyga „Skriaudė“, vėliau lapteviečiai įtraukė šią novelę į knygą „Lietuviai Arktyje“, išleistą lietuvių ir anglų kalbomis, skirtą moksleiviams ir jaunimui.

Ričardas Vaicekauskas mirė 2011 metų vasarį. Artimesiems liko be galos brangūs jo literatūros šedevrai, medžio drožiniai, šilti prisiminimai, išdalyti žmonai ir vakiams. „Ir Jo tylus atodūsis – ačių tau, kad galėjau pasakyti kitiems, jog pasaulis laikosi ant skaidraus kaip vaiko ašara spindulio: mylék artimą, kaip pats save“ (Roberas Keturakis).

Aušra ŠUOPYTĖ

2012 m. rugsėjo 14 d.

Žalio Velnio šešėlis Intos lageryje

(atkelta iš 6 psl.)

Mums atvykus, čia buvo gal septynios anglies kasyklos. Aš ir patekau trečiąjį „lagnuką“. Paskyrė į 13 šachtą kasti anglį. Tai buvo žiaurus darbas. Dirbome trimis pamainomis po aštuonias valandas požemyje, 200–300 metrų gylyje. Pradžioje nebuvome net specialios aprangos darbui. Eidavome su tais pačiais drabužiais, kuriais vilkėjome ir barakuose. Šachtos viduje anglies dulkės, iš viršaus laša vanduo, taip, kad išlisdavome po darbo visi šlapiai ir juodi kaip velniukai. Nusiprausti stovėdavo statinės su vandeniu. Anglies dulkės nenusiplaudavo. Net guminių batų nebuvome, tad su tais pačiais batais grįždavome šlapiai kaip ančiukai. Gerai, kad jau buvo

pavasario metas ir nereikėjo šalti. Pusiau alkani, šaltyje ir nepritekliuose, jokių prasocialių perspektyvoje nesimaitė. Kareiviai su šunimis mus priimdavo, surikiuodavo po penkis, perskaiciuodavo ir, šuktelėjė jų iprastą perspėjimą, vedavo į šachtos zoną. Tas perspėjimas buvo tokis: pasiėmus už parankių eiti koja į koją, neiškrypti iš kelio. Nei žingsnio buvo negalima pasuktijšali, nes tuoju būdavome apšaudomi. Ejimas į darbą ir iš darbo buvo tikra kančia, nes sargybiniai kaip norėjo, taip ir tyčiojosi iš mūsų. Jeigu koks nors prasižengimas, tuoju visus šaltyje kludė į sniegą ar purvą, guldė, vertė braidytį po vandenį ir vaikydavo, kiek jiems patikdavo. Sunkiausia būdavo eiti per pūgas ir 50 laipsnių šalčius.

2013-ieji paskelbti Meilės Lukšienės metais

(atkelta iš 1 psl.)

M. Lukšienė – daugybės švietimo srities knygų autorė ir bendraautorė, yra dirbusi mokytoja, universiteto dėstytoja, Vilniaus universiteto Lietuvių literatūros katedros vedėja. Sovietmečiu apkaltinta nacionalizmu ir antitarybiškumu ir dėl to pašalinta iš universiteto, vėliau priimta į Pedagogikos mokslinio tyrimo institutą. M. Lukšienė buvo Lietuvos Persitvarkymo Sajūdžio iniciatyvinės grupės

narė bei viena iš Lietuvos švietimo reformos kūrėjų.

Paryžiuje UNESCO generalinės konferencijos 36-ojoje sesijoje habil. dr. Meilės Lukšienės 100-osios gimimo metinės paskelbtos UNESCO 2013-aisiais minima'su'aktimi. UNESCO dėmesys šiai visuomenės veikėjai skiriama už itin svarbų vaidmenį vystant modernią švietimo sistemą bei ugdomas demokratiską lietuvių bendruomenę. „Tremtinio“, „Delfi.lt“ inf.

Poeto ir kunigo Maironio jubiliejiniai 2012 metais sukurta programa „Pavasaris Pasandravy. Teisybė dar kosti Sibire“...

Programos sumanytoja ir atlikėja aktorė Dalia Jančauskaitė sakė norėjusi sukurti programą, kuri sudominintu šiandienos besimokančių jaunimą, dažnai abejingą klasikinei poezijai, o ypač tai, kuri dėstoma literatūros pamokose. Poetas J. Marcinkevičius rasė: „Žodžiai, kaip ir daiktai, atsimpa ir nusinešioja. Juos reikia galėti, o prieš ištariant – dulkes nusluostytis...“

Savo tikslui pasiekti akto-

rė pasikvietė bardą Andrių Kulikauską. Specialiai šiai programai jiis sukūrė muziką, kurią atlikti jam talkino Valsybinės konservatorijos docentas Kastytis Mikiška.

Rugsėjo 17 d. (pirmadienį) 16 val. Seimo narė V. V. Margevičienė kviečia į Kauno igulos karininkų ramovės salėje (Mickevičiaus g. 19) vyksiančią literatūros ir muzikos popietę „Pavasaris Pasandravy. Teisybė dar kosti Sibire...“

ISSN 2029-509X

Leidėjas LPKTS

Tremtinys

LPKTS puslapis interne: <http://www.lpkts.lt>

Įmonės kodas 3000 32645. Ats./sąsk. Nr.LT18 70440600 0425 8365, AB „SEB“ bankas.

Redaktorė

Jolita Navickienė

Redakcija:

Dalia Maciukevičienė,
Vesta Milerienė,
Rasa Duobaitė-Bumbuliene

Mūsų adresas: Laisvės al. 39,

LT-44309, Kaunas, tel. (8 37)

323 204, faksas (8 37) 323 214.

Indeksas 0117.

El. paštas:

tremtinys@zebra.lt

Projektą „Lietuvos Laisvės kovų, tremties ir tautos netekčių atspindžiai“ remia

Spausdino spaustuvė UAB

„Rinkos aikštė“, Josvainių g. 41,

Kėdainiai

Offsetinė spauda 2 sp. lankai.

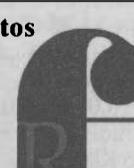
SPAUDOS,

RADIJO IR

TELEVIZIJOS

RĒMIMO

FONDAS

Kaina 1,75 Lt

Tiražas 2890. Užs. Nr.

ILSEKITĖS RAMYBEJE

Genovaitė Staškutė-Janušauskiene 1929–2012

Gimė Šiaulių r. Meškučių valsč. Rupelkų k. 1951 m. ištakėjo už Juozo Janušausko. Tais pačiais metais kartu su tévais, seserimi Zita ir broliais Jonu bei Albertu buvo ištremta į Sibirą – Krasnojarsko kr. Bolše Murtynsko r. Verch Ivanovkos k. Dirbo kolūkyje. I Sibirą savo noru atvyko vyras. Tačiau šeimyninė laimė truko neilgai. 1956 m. grįžo į Lietuvą. Dirbo Odos ir avalynės įmonių gamybiniame susiviejinime „Elnias“. Viena užaugino dvi dukteris. Labai mėgo gėles, jas augino. Dalyvavo Šiaulių miesto gėlininkų veikloje. Nuo pat Atgimimo pradžios aktyviai ištraukė į LPKTS Šiaulių filialo veiklą, dalyvavo filialo renginiuose.

Nuoširdžiai užjaučiamė dukteris, vaikaičius ir provaikaite, seserį, brolius bei artimuosius.

LPKTS Šiaulių filialas

Skelbimas

Žygis Kęstučio apygardos partizanų takais

Rugsėjo 15 d. (šeštadienį) maloniai kviečiame dalyvauti žygyje Kęstučio apygardos partizanų takais. Žygio pradžia 9 val. Bijotuose, Dionizo Poškos muziejuje, Šilalės r. 10 val. šv. Mišios Girdiškės Švč. Mergelės Marijos Snieginės bažnyčioje. Vėliau pagerbsime Lietuvos partizanus, kovojuusius dėl Laisvės, Girdiškėje, Upyne, Vytagaloje, Šilalėje. Numatomas maršruto ilgis – 30 kilometrų. Zygi užbaigsi Šilalėje, pasidalysime išpūdziais, pasivažinsime kareiviška koše.

Organizatoriai: LPKTS Šilalės filialo taryba, Šilalės rajono savivaldybė

Rugsėjo 16 d. (sekmadienį) LPKTB Telšių skyrius kviečia dalyvauti pašventinant LGGRTC užsakymu skulptoriaus J. Jagėlos sukurtą paminklą Telšių r. Nevarėnų sen. Nevarėnų bažnyčios šventoriuje 1989 m. perlaidotiems Žemaičių apygardos devyniems partizanams, žuvusiems 1951 m. gegužės 9 d. Balėnų miške prie Tirkšlių. 12 val. šv. Mišios, po pamaldų paminklo šventinimas. Vaišinsimės kareiviška koše.

Kviečiame aktyviai dalyvauti.

Rugsėjo 17 d. (pirmadienį) 17.30 val. Alytaus miesto teatro foje Seimo narės Auksutės Ramanauskaitės-Skokauskiene iniciatyva bus pristatyta dr. Jono Paršeliūno fotografijų paroda „200 metų lietuvių kovos už nepriklausomybę ženkli“.

Parodos atidarymo metu skambės Laisvės kovų dainos. Įėjimas nemokamas. Maloniai kviečiame dalyvauti.

Užsiprenumeruokite „Tremtinį“

Prenumeratos indeksas – 0117.

Prenumerata su pristatymu kainuoja:

1 mėn. – 7,14 Lt, 3 mėn. – 21,42 Lt.

„Tremtinys“ išeina keturis kartus per mėnesį. Prenumerata priimama „Lietuvos pašte“ iki birželio mėnesio 18 dienos.

Spalio 6 d. (šeštadienį) Šiaulių universitetobibliotekoje (Vytauto g. 84) įvyks trečioji buvusių tremtiniių mokslinė praktinė konferencija. Veiks knygų tremties tematika paroda. Knygas ir straipsnus autoriai gali pristatyti įems patogiu būdu (paštu, asmeniškai) į Šiaulių universitetobiblioteką nuo rugsėjo 1 d. Knygas priims Alina Salavėjienė (el. paštas alina.s@lib.su.lt, tel. (8 41) 595 702; mob. 8 650 30 972).

Konferencijos organizatorius ir knygų parodos kuratorius – Romualdas Baltutis (Rasos 22–49, Šiauliai, tel. (8 41) 390 115, mob. 8 618 72 785, el. paštas cungusr@gmail.com.)